

УДК 37.016+811.161.2

У74

Автор:

Слюніна О. В., кандидат філологічних наук, доцент кафедри українознавства
Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія»

Рецензенти:

Голобородько Я. Ю., доктор філологічних наук, професор, член Асоціації українських письменників України;
Новиков А. О., доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови, літератури та методики
навчання Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Слюніна О. В.

С49 Українська література. 11 клас. II семестр / О. В. Слюніна. — Х. : Вид. група «Основа», 2019. — 80 с. — (Серія «Мій конспект»).

ISBN 978-617-00-3704-6.

Навчальний посібник містить конспекти всіх уроків української літератури для II семестру 11 класу, які розроблено з урахуванням змін, здійснених Міністерством освіти і науки України 2017 року. Розподіл навчального часу та зміст розроблених уроків носить орієнтовний характер. Згідно з положеннями пояснювальної записки оновленої програм, і в разі потреби вчитель має право самостійно змінювати обсяг годин у межах розділу, а також змінювати послідовність вивчення розділів.

Для вчителів української мови та літератури шкіл різних типів, керівників методичних об'єднань, викладачів та студентів вищих навчальних закладів.

УДК 37.016+811.161.2

Навчальне видання

Серія «Мій конспект»

СЛЮНІНА Олена Вікторівна

УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА 11 клас. II семестр

Головний редактор *К. Ю. Голобородько*

Редактор *О. О. Маленко*

Відповідальний за випуск *Ю. М. Афанасенко*

Технічний редактор *Є. С. Островський*

Коректор *О. М. Журенко*

Підп. до друку 19.06.2019. Формат 84×108/16. Папір газет. Друк офсет.
Гарнітура «Шкільна». Ум. друк. арк. 8,4. Зам. № 19-06/24-05.

ТОВ «Видавнича група «Основа»»

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6058 від 01.03.2018 р.

Україна, 61001 Харків, вул. Плеханівська, 66.

Тел. (057) 731-96-34. E-mail: office1@osnova.com.ua

osnova.com.ua

book.osnova.com.ua

Телефон для замовлення: 0-800-505-212

(Безкоштовно з мобільних та стаціонарних телефонів України)

Надруковано у друкарні ТОВ «ТРИАДА-ПАК»

м. Харків, пров. Сімферопольський, 6. Тел. +38(057)703-12-21

www.triada-pack.com, email: sale@triada.kharkov.ua

ISO 9001:2015 № UA228351, FAMO TRIADA LLC (065445)

© Слюніна О. В., 2019

© Корягін В. О., макет обкладинки, 2019

© ТОВ «Видавнича група «Основа»», 2019

ISBN 978-617-00-3706-6

_____ Дата
_____ Клас

Урок № 33. ЛІТЕРАТУРА ПИСЬМЕННИКІВ-ЕМІГРАНТІВ. «ПРАЗЬКА ШКОЛА» УКРАЇНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ ТА ЇЇ ПРЕДСТАВНИКИ. ЄВГЕН МАЛАНЮК. КОРОТКО ПРО МИТЦЯ

Мета (формувати компетентності): предметні (знати імена митців політичних-емігрантів, ідентифікувати «Празьку школу» та її представників; знати основні віхи життя й творчості Є. Маланюка; пояснювати, у яких творах і якими поетичними засобами поет виражає ідею державності України) **ключові:** (висловлювати міркування з приводу змісту твору, порушених проблем, проводити аналогії із сучасним життям; вести діалог із текстом (автором, героями); дискутувати на літературні та публіцистичні теми, критично ставитися до висловлених думок; указувати на прояви національного мислення, світовідчуття в характерах героїв); **загальнокультурні** (усвідомлювати та пояснювати потребу відчуття власної ідентичності кожною людиною).

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

II. ОГолошення теми й мети заняття

III. ВІКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Лекція вчителя

Після поразки національно-визвольної боротьби в Україні (1917–1920) значно збільшилася українська діаспора. Так, одним із помітних осередків української еміграції в той час стала Прага. Уряд Чехословаччини з розумінням поставився до емігрантів з України. Люди отримали змогу здобути вищу освіту, вільно працювати, розвивати власні культурні традиції. Тут відкрили Український університет, де викладали Д. І. Дорошенко, В. М. Кубійович, Д. І. Чижевський та інші науковці, чиї доробки гідно представили Україну у світі. Разом із тим із культурним життям у Празі тісно пов'язана діяльність значної кількості українських митців.

«Празька школа» — умовна назва письменників-емігрантів, які покинули Україну у 20-х роках ХХ століття й певний час працювали на ниві художнього слова в Празі. Безперечно, це лише формальна ознака. Більш суттєвим чинником, що дав змогу дослідникам об'єднувати митців в одну групу, стала ідеологія сильної людини, державника, аристократа. «Пражанам» притаманний певний волюнтаризм, їм імпонували думки Ф. Ніцше про надлюдину. До представників «Празької школи» належать Є. Ф. Маланюк, О. І. Теліга, Ю. Ю. Дарган, Л. М. Мосендз, Олег Ольжич, Н. А. Лівіцька-Холодна. Пражани не мали жодних організаційних структур, не видавали маніфестів, не складали статутів, не вели обліку своїх членів. Формально вони не становили літературного угруповання. Представники «Празької школи» прагнули відродити в українській літературі тип ученого-митця. Їхні поезії сповнені алюзій на історичне минуле Київської Русі, культуру Еллади. Наприклад, у Є. Ф. Маланюка образ України виростає до образу Давньої Греції. Поет ставить риторичне питання: «Куди ж поділа, степова Еллада, / Варязьку сталь і візантійську мідь?». Таким чином, поет натякає на колишню могутність Київської Русі, коли всі європейські країни змушені були рахуватися з міццю держави, а королі Німеччини, Франції мали за честь одружитися з дочками Ярослава Мудрого. Митець простежує боротьбу двох тенденцій в історії України. З одного боку, він говорить про еллінську культуру, адже на цінностях Давньої Греції вихована вся сучасна Європа; з іншого боку, Є. Ф. Маланюк зазначає про силу норманської руки, що звільнила Київ від хозар. Отже, поєднання сили й краси, культурності й патріотизму повинно привести до процвітання України.

Бесіда з учнями

1. Які обставини передували й сприяли тому, що Прага стала значущим центром української еміграції? 2. Коли виникла «Празька школа»? Кого до неї зараховують? 3. Які чинники об'єднували пражан? 4. Що таке «вісниківська квадрига»? Як розуміли її представники призначення поета? 5. Який вплив мав Д. І. Донцов на «пражан»?

«Так чи ні»

1. Духовним лідером «Празької школи» був Є. Ф. Маланюк. 2. Поети «Празької школи» багато писали про Україну, використовуючи традиційні символи та образи. 3. До «Празької школи» входив Юрій Клен. 4. Наталія Лівницька-Холодна була дружиною Євгена Маланюка. 5. Олег Ольжич є автором збірки «Підзамча».

Складання хронологічної таблиці «Життя та творчість Є. Ф. Маланюка»

Народився Євген Филімонович Маланюк 1 лютого (20 січня за старим стилем) 1897 року в Архангороді Херсонської губернії (тепер містечко Новоархангельськ Кіровоградської області) в родині інтелігентів, які любили рідне слово й шанували національні святині.

Перші свої уроки малий Євген здобув удома, потім навчався в Архангородській початковій школі. Як і його молодші брати, Онисим та Сергій, він відзначався блискучими знаннями. Але лише найстарший із синів — Євген — продовжив здобувати освіту в Єлисаветградському земському реальному училищі. Навчання в підготовчому класі хлопець завершив із відмінними результатами і згодом був звільнений від оплати, що полегшило долю малозабезпеченої сім'ї. Після закінчення Єлисаветградського земського реального училища 1914 року Є. Маланюк вирішує продовжити навчання в Петербурзькому політехнічному інституті, проте на перешкоді стає Перша світова війна. Восени того самого року юнак стає курсантом Київської військової школи, яку закінчує в січні 1916 р. Серед курсантів 90% становили етнічні українці. Упродовж кількох місяців юнак служить у чині прапорщика в 39-му піхотному запасному батальйоні на території Володимирської губернії, а із серпня 1916 р. у званні молодшого офіцера перебуває в 4-й роті 2-го Туркестанського стрілецького полку на Південно-Західному фронті, потім потрапляє до 2-ї кулеметної роти.

1917 рік приніс Є. Маланюкові чимало гострих вражень, потрясінь і втрат. Ганебні поразки, бунти на фронті, солдатські самосуди над командирами призвели до того, що офіцери почали масово покидати армію. Маланюк залишається, бо, як пише Л. Куценко, «сумління та почуття обов'язку й офіцерської честі змусили бути поручника зі своїм підрозділом». Демобілізувавшись із російської армії, Маланюк вступає до української. Після того як табори інтернованих восени 1923 року були розформовані, Є. Маланюк переїздить до Чехословаччини, де в Подєбрадах навчається в Українській господарській академії на інженера-гідротехніка. Він брав участь у численних літературно-мистецьких вечорах, дискусіях, що влаштовувались у Подєбрадах, Празі, де потоваришував з Леонідом Мосендзом, Олегом Ольжичем, Оленою Телігою, Олексою Стефановичем, Оксаною Лятуринською, Михайлом Мухіним. Маланюк поселяється на околиці Нью-Йорка: спочатку працює фізично, потім — у проекторному бюро, де й трудився до виходу на пенсію 1962 р. 1958 р. Є. Маланюк став почесним головою об'єднання українських письменників «Слово».

IV. ПІДСУМОК УРОКУ

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Законспектувати статтю «Малоросійство»; опрацювати матеріал про Є. Маланюка за підручником.

_____ Дата
_____ Клас

Урок № 34. ЄВГЕН МАЛАНЮК «УРИВОК З ПОЕМИ», «НАПИС НА КНИЗІ ВІРШІВ...». ХУДОЖНЄ ОСМИСЛЕННЯ ГЕРОЇЧНОЇ І ТРАГІЧНОЇ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ, ОПТИМІСТИЧНИЙ ВИСНОВОК ПРО ЇЇ МАЙБУТНЄ В ПОЕЗІЇ «УРИВОК З ПОЕМИ». ЇЇ АКТУАЛЬНІСТЬ, СИМВОЛІЧНІСТЬ НАЗВИ. «НАПИС НА КНИЗІ ВІРШІВ...» — ЛІРИЧНИЙ РОЗДУМ ПРО ПРИЗНАЧЕННЯ ПОЕЗІЇ, ВАЖЛИВІСТЬ МІСІЇ ПОЕТА ЗАКАРБОВУВАТИ СВІЙ ЧАС ДЛЯ НАЩАДКІВ

Мета (формуванати компетентності): предметні (знати основні віхи життя й творчості Є. Маланюка; пояснювати, у яких творах і якими поетичними засобами поет виражає ідею державності України) **ключові:** (висловлювати міркування з приводу змісту твору, порушених проблем, проводити аналогії із сучасним життям; вести діалог із текстом (автором, героями); дискутувати на літературні та публіцистичні теми, критично ставитися до висловлених думок; указувати на прояви національного мислення, світовідчуття в характерах героїв); **загальнокультурні** (усвідомлювати та пояснювати потребу відчуття власної ідентичності кожною людиною).

Обладнання: підручник, портрет Є. Маланюка, тлумачний словник сучасної української мови.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

II. ОГолошення теми й мети заняття

III. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Літературний диктант

1. Назвіть представників «Працької школи». (Ю. Дараган, Є. Маланюк, О. Ольжич, О. Теліга, О. Лятуринська, Ю. Липа тощо). 2. Назвіть концепцію людини, яку сформулювали «Пражани». (Це духовно сильний, національно свідомий українець). 3. Кого називають родоначальником школи? (Ю. Дараган). 4. З якою групою «пражани» споріднювались за філософською заглибленістю й любов'ю до класичних форм? (До неокласиків). 5. У Німеччині Є. Маланюк співпрацював із угрупованням... (МУР). 6. Яку організацію очолив Є. Маланюк у Варшаві? («Танк»). 7. Що означає «стиллет» і «стилос»? (Стиллет — невеличкий кинджал з тонким тригранним клинком, стилос — паличка для писання. Символізує поезію, котра як зброя має служити Україні в її державотворчих змаганнях). 8. Як Маланюк називає Україну? («Новою Елладою», «Новою Елладою»). 9. Як називають Є. Маланюка? («Імператором залізних строф», «Трагічним оптимістом»). 10. Яку самохарактеристику дає Є. Маланюк? («Онук кремезного чумака»).

Бесіда з учнями

1. Де і в якій сім'ї народився Є. Маланюк? 2. Де навчався майбутній письменник? 3. На які періоди поділяють творчість Є. Маланюка? Які ви знаєте збірки поета? 4. Якою збіркою Маланюк ствердив свої позиції поета-націєтворця, яким він не зрадить до самої смерті? 5. Чи був письменник щасливий в особистому житті? 6. Які обставини вплинули на формування Є. Маланюка як письменника, патріота?

Виразне читання твору «Напис на книзі віршів...»

Словникова робота

Стиллет — різновид холодної зброї, невеличкий кинджал.

Стилос — загострена паличка для письма на дощечці, покритій воском.

Бесіда за змістом прочитаного

1. Яке враження у вас викликала поезія? 2. Як ви гадаєте, чому автор називає себе «імператором залізних строф»? 3. Яка тема твору? 4. У чому ви вбачаєте основну думку та ідею вірша? 5. Який настрій у ліричного героя? 6. Чому у творі з'являються два символи: стилет і стилос? На чому наголошує автор, використовуючи ці образи? 7. Як ви гадаєте, чому письменник навіть свою збірку назвав «Стилет чи стилос»? Над якою проблемою він розмірковував? До якого висновку дійшов? 8. Чому письменник зближує два образи: стилет і стилос? Чи можна їх вважати антонімічними? А синонімічними? 9. Як ви розумієте рядки: «Чому стилетом був мій стилос / І стилосом бував стилет»?

Робота з таблицею

Тема		
Ідея		
Основна думка		
Жанр		
Римування		
Віршований розмір		
Художні особливості твору	Епітети	
	Порівняння	
	Інверсія	
	Пароніми	
	Метафори	

Виразне читання твору «Уривок з поеми»

Бесіда за змістом прочитаного

1. Яка тема твору? 2. Визначте жанр вірша. 3. Яку ідею закладено в поезію? Що хотів своїм твором сказати Є. Маланюк? 4. Як ви гадаєте, у чому полягає символічність назви твору? 5. Які історичні постаті згадано у творі? Чому, на вашу думку, автор звертається саме до них?

Коментар учителя

В історіософській ліриці серед усіх давніх символів і образів, до яких вдавався Є. Маланюк, найпоширенішими є ті, що пов'язані з козацтвом. Яскравим прикладом «козацької лірики» слугує вірш «Уривок з поеми», де перед читачем з'являються імена Б. Хмельницького, І. Мазепи, М. Залізняка, І. Гонти, а також образи січовика, отамана, Січі тощо. Використавши козацьку тематику, Є. Маланюк провів паралелі до ХХ ст., апелюючи до народної пам'яті, що закарбувала на своїх сторінках славні звитяги та перемоги українських козаків. Поет намагався пробудити в читача психологію переможця, згадуючи колишні звитяги прадідів, що «Уміли кинуть п'яний сміх / В скривавлене обличчя — муці», у жилах котрих «Рокоче запорозька кров». Навіть тоді, коли «Держава рухнула», у козаків не опустились руки: «Вони взяли священний ніж — // Залізняка майбутні діти!» (В. Шаніро).

IV. ПІДСУМОК УРОКУ

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Прочитати твір І. Багряного «Тигролови».

_____ Дата

_____ Клас

Урок № 35–36. **ІВАН БАГРЯНИЙ (І. ЛОЗОВ'ЯГІН). ОСНОВНІ ВІХИ ЖИТТЯ Й ТВОРЧОСТІ МИТЦЯ, ЙОГО ГРОМАДЯНСЬКА ПОЗИЦІЯ. «ТИГРОЛОВИ» ЯК УКРАЇНСЬКИЙ ПРИГОДНИЦЬКИЙ РОМАН. ПРОБЛЕМА СВОБОДИ Й БОРОТЬБИ ЗА ВИЗВОЛЕННЯ. ЖАНРОВІ ОСОБЛИВОСТІ (ДИНАМІКА СЮЖЕТУ, НЕОРОМАНТИЧНІСТЬ ТА ІН.). ВОЛЬОВИЙ ХАРАКТЕР ГРИГОРІЯ МНОГОГРІШНОГО. РОДИНА СІРКІВ, МАЙОР МЕДВИН**

Мета (формувані компетентності): предметні (знати основні віхи життя й творчості Івана Багряного, його громадянську позицію, визначати основні образи-символи роману та аналізувати їх; називати й уміти розрізняти героїв-антиподів у романі; пояснювати популярність твору в повоєнній Європі та актуальність для нашого часу); **ключові:** (аргументовано і грамотно висловлювати власну думку щодо обговорюваних питань; толерантно дискутувати, відстоювати власну думку з питань, на які існують різні точки зору; розрізняти маніпулятивні технології і протистояти їм; визначати роль і місце української культури в загальноєвропейському і світовому контекстах); **загальнокультурні** (усвідомлювати велич героїчної особистості та висловлювати ставлення до дій та вчинків героя; розмірковувати над ідеєю перемоги добра над злом).

Обладнання: підручник, портрет Івана Багряного.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

II. ОГолошення теми й мети заняття

III. Виклад основного матеріалу

Бесіда з учнями

1. Хто такі емігранти? З яких причин люди залишали рідний край? 2. За що переслідували митців українського слова? 3. Чи можна вважати патріотами письменників, які, емігрувавши за кордон, продовжували писати про Україну, вболівати за її долю? Відповідь умотивуйте. 4. Із творчістю яких письменників-емігрантів ви вже знайомі? 5. Назвіть представників «Празької школи». Які ідеї домінували в їхній творчості? 6. Із яких причин інформація про творчість багатьох українських письменників тривалий час була невідомою?

Лекція вчителя

Народився Іван Лозов'ягін 2 жовтня 1906 року в м. Ох тирці (тепер Сумська область) у родині муляра Павла Лозов'яги, якому згодом і присвятив збірку поезій «В поті чола». Із шести років навчався в церковно-парафіяльній школі м. Охтирки. Пізніше — у вищій початковій, а з 1920 — у ремісничій профтех школі, звідки перевівся в Краснопільську художньо-керамічну. У 1926 року опинився в Києві. Вступив до Київського художнього інституту.

Письменник творив під псевдонімом Іван Багряний, який, як припускають, він обрав під впливом захоплення М. Хвильовим, у текстах якого улюблений епітет «багряний» виражав революційно-романтичне поривання. Сприймавши ще дитиною буремні події 1917–1920 років як суто українську революцію, що мала привести до національного розквіту, Іван Лозов'ягін віддав чимало сил для утвердження нових порядків. Свій вибір заманіфестував і новим прізвищем — Багряний. Але невдовзі торжество червоної правди виразно обернулося чорною несправедливістю щодо України.

З 1922 по 1926 рр. займався різними справами: викладав малювання, вступив до Охтирської філії організації селянських письменників «Плуг». Побував

у Криму, на Кубані, в Кам'янці-Подільському, де редагував місцеву газету. Іван Павлович по закінченню Київського художнього інституту диплома не отримав, бо виявив себе «політично неблагонадійним». По-перше, «сумнівна» ідеологічна позиція прочитувалася між рядками його віршів, опублікованих у журналах «Глобус», «Життя й революція», «Червоний шлях», «Плужанин». По-друге, він входив до організації МАРС, до якої належали Г. Косинка, Є. Плужник, В. Підмогильний, Т. Осьмачка та ін. А також товаришував із М. Хвильовим, М. Кулішем, Остапом Вишнею, М. Яловим. У 1932 року Багряний був заарештований. Його звинувачували в тому, що він хотів насамперед працювати для української культури, критикував національну політику СРСР, закликав українців орієнтуватися у своєму культурному розвитку на Європу, а не на Москву.

У 1932 році був заарештований за політичний (самостійницький український) ухил у літературі й політиці та ув'язнений в Харківській так званій «внутрішній тюрмі» ГПУ, де пробув 11 місяців у камері самотнього ув'язнення, а потім був засуджений на 5 років концтаборів. Присуд відбував у таборах так званого БАМЛАГУ. Терміну не добув, а 1937 року втік. Був повторно заарештований на початку 1938 року й перебував у Харківській в'язниці УДБ — НКВС на Холодній горі. Сидів 2 роки 7 місяців. Був звільнений у 1940 році восени під нагляд у зв'язку з тяжкою хворобою легенів, а головне, згідно з формуляром тимчасового звільнення «за недостатністю матеріалів для повторного засудження». Умовне звільнення було обмежене місцем перебування, з якого не мав права виїхати. Це м. Охтирка, де й застала його війна.

З початком війни — нові випробування. Опинившись на окупованій території, письменник намагається віддатися національно-культурній роботі, але, пересвідчившись, що фашистське «визволення» — це геноцид українського народу, пробує знайти своє місце в УПА серед бандерівців. Він пише статті, листівки, бойові пісні й марші, малює агітаційні плакати. Але згодом розходиться у поглядах із керівництвом УПА й емігрує до Словаччини, потім переїжджає до Німеччини.

З 1946 року переходить на легальне становище, живе у таборі для переміщених осіб, а далі наймає приватне житло у м. Новий Ульм.

Іван Багряний веде в цей час активне творче і політичне життя: заснував газету «Українські вісті», організував МУР (Мистецький Український Рух); став ініціатором створення, а згодом лідером УРДП — Української Революційно-Демократичної Партії.

У своїх статтях митець писав, що у боротьбі за незалежну демократичну Україну треба орієнтуватися не на розхитування режиму ззовні, а на трудові та національно-свідомі елементи в самій УРСР. Основною силою визвольного руху в Україні він вважав робітників і селян, трудову інтелігенцію.

З часом до нажитого в радянській тюрмі туберкульозу додалися цукровий діабет і серцева недостатність. З 1938 року Багряний жив під постійним наглядом лікарів, мав часті кровотечі легенів і працював як журналіст та письменник переважно в лікарнях. Прикутий до ліжка, на спеціально прилаштованій дошці він написав найкращі свої прозові полотна. Неодноразово виходячи переможцем із двою з смертю, письменник вражав медперсонал і всіх, хто був поруч, неймовірною силою духу, викликав повагу й захоплення. Помер Багряний 25 серпня 1963 року в лікарні за роботою над черговим рукописом. Івана Багряного посмертно реабілітовано у 1991 році, відтоді почала публікуватися його творча спадщина (*Із посібника*).

Складання літературного доміно «Хто такий Іван Багряний»

Іван Багряний — письменник — емігрант — патріот — художник — учасник літературного угруповання «Марс» — редактор — політичний діяч — політв'язень — журналіст — засновник МУРу.

Інтерактивна гра «Інтерв'ю з письменником»

Методичний коментар. Клас ділиться на пари. Один з учнів — Іван Багряний, другий — кореспондент.

1. Скажіть, будь ласка, де й коли ви народилися? 2. Коли ви відчули потяг до пера? 3. Чому ви обрали собі саме такий псевдонім? 4. Де ви здобули освіту? 5. Як почалася ваша літературна кар'єра? 6. У яких літературних угрупованнях ви брали участь? 7. Розкажіть про ваше ставлення до тогочасного режиму? 8. Куди ви емігрували?

Лекція вчителя

Задум роману «Тигролови» виношувався І. Багряним під час його перебування в таборі, коли, втікаючи з нього, він блукав тайгою та переховувався в оселях мужніх далекосхідних мисливців-звіроловів, нащадків вихідців з України. 1943 року задум було втілено, а в 1944 році твір, який спочатку мав назву «Звіролови», побачив світ і незабаром був відзначений премією у Львові. У 1946 році роман видано у вдосконаленому варіанті. Він витримав багато видань українською та німецькою мовами, перекладався англійською (у США, Канаді, Англії), голландською, французькою мовами. Сам автор згадував: «Охотське море. Тайга. Тундра. Звіроловство. Були там поселення давно осілих наших людей з України. Все це, сказати щиро, було мені навіть цікаво». З цієї «цікавості», очевидно, й народився роман «Тигролови». А ще — з великого болю за Україну, за її знищений, тероризований народ. Роман написаний у 1943 році за 14 днів. Твір не є автобіографічним, але переживання «страшного державного злочинця», його пригоди в тайзі належать І. Багряному. Твір складається з 12 розділів, ряду підрозділів, схожих на новели, що мають інтригуючі назви, як ось: «Дракон», «Навзаводи зі смертю», «Memento more», «Заколот і капітуляція», «Бог кохання» і т. ін. Позасюжетні епізоди-пейзажі, портрети, сценічні елементи — романтично забарвлені. Особливо захоплюють уяву читача екзотичні панорами Сіхоте-Алінських гір, описи краєвидів на Зміїній та Голубій Паді.

Лекція вчителя. Заповнення таблиці

Тема твору — зображення драматичної долі українського юнака Григорія, його боротьби за найвище благо в цьому жорстокому й бездушному світі бути вільним. Ідеєю слід вважати засудження сталінського терору, його політики, яка калічила людей, позбавляючи їх права на життя; гімн людині, що за будь-яких обставин намагається боротися за своє щастя і перемагає. Автор постулює думку, що український народ ніколи не буде підкореним, незважаючи на будь-які тортури. «Сміливі завжди мають щастя» — ще одна думка, яка червоною ниткою проходить крізь весь твір. «Ліпше вмирати, біжучи, ніж жити, гниючи», — проголошує герой твору й має рацію.

За жанром «Тигролови» є пригодницьким романом, твором-протестом проти порушення елементарних людських прав. У творі динамічний і напружений сюжет.

Атлетичний юнак-українець, за фахом інженер-авіатор, хоробра й гуманна людина, Многогрішний не дав себе перемолоти в тоталітарній м'ясорубці і був засуджений на 25 років до ГУЛАГу. На кожній зупинці Медвін перевіряв присутність Григорія серед в'язнів, бо відчував його нескореність духу й могутню внутрішню волю. Але Многогрішний не змирився зі своїм безвихідним становищем і, вирізавши у вагоні отвір, вистрибнув із чрева страшного дракона, вселяючи упевненість у душі в'язнів, що навіть приречена на смерть людина нездоланна, коли вона сповідує високу духовність і над усе цінить людську гідність. У тайзі Григорій знаходить тепло й затишок у родині полтавських переселенців Сірків. Добрий душею Сірко, його лагідна дружина відіграли серце й поранену душу колишнього в'язня, повернули його до життя. Однак

Григорій знав, що Медвин не залишить його в спокої, буде шукати і в тайзі. Так і сталося. І при першій нагоді Многогрішний поквитався зі своїм кривдником.

Перемога Григорія над Медвином символізує перемогу волелюбного українського народу над жорстоким тоталітарним режимом. Коли Многогрішний і його наречена Наталка, яка ніколи не бачила України, народилась і виросла на Далекому Сході, прорвалися крізь кордон і думками вже проклали шлях у майбутнє, їх охопив могутній порив до досягнення України. Їхнє щасливе майбутнє — то шлях до відродження життя на українській землі.

Твір складається з 12 розділів, ряду підрозділів, схожих на новели, що мають інтригуючі назви, як ось: «Дракон», «Навзагоди зі смертю», «Memento mori», «Заколот і капітуляція», «Бог кохання» і т. ін. Позасюжетні епізоди-пейзажі, портрети, сценічні елементи — романтично забарвлені. Особливо захоплюють уяву читача екзотичні панорами Сіхоте-Алінських гір, описи краєвидів на Зміїній та Голубій Паді. Події у романі відбуваються упродовж півроку (осінь, зима). Сюжет твору вибудований на полюванні майора НКВД Медвина — цього новітнього тигролова за гордим, не прирученим тоталітарною системою, молодим «тигром» із України (Григорій Многогрішний), який у тайзі знайшов земляків, друзів, кохання. Любителі-тигролови, авантюристи, любителі екзотики, пройдисвіти, контрабандисти, розтратники і можновладні бюрократи — поєднані в цій своєрідній екстериторіальній державі блаженної незалежності з професійними тигроловами, які вирушають на полювання за людьми в ім'я збереження пролетарської держави, чистоти її ідеології.

Бесіда з учнями

1. Як ви гадаєте, чому твір названо саме так? 2. Хто є головними героями твору? 3. Доведіть, що «Тигролови» за жанром є пригодницьким романом? 4. За скільки днів було написано твір? 5. Чи можна вважати роман автобіографічним? Свою думку доведіть. 6. Як називається перший розділ? Хіба в ньому йдеться про дракона? Символом чого є дракон? 7. Які два світи змальовував автор? Через які образи-символи? 8. Яким чином Многогрішний опинився в родині Сірків? 9. Чому Медвин настільки переймається долею втікача?

Практикум із виразного читання

1. Знайдіть у тексті та виразно прочитайте епізод, у якому описано зустріч Многогрішного й Медвина. Охарактеризуйте цей уривок. 2. Як протягом твору розвиваються стосунки Наталки та Многогрішного? Знайдіть та прочитайте ці уривки.

Робота з таблицею

	Григорій Многогрішний	Майор Медвин
Зовнішні риси		
Риси вдачі		
Професія		
Ставлення до оточення		
Головна мета		

IV. ПІДСУМОК УРОКУ

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Записати висловлювання на тему «Чи завжди сміливі мають щастя?».

_____ Дата
_____ Клас

Урок № 37. СИМВОЛІКА РОМАНУ, ІДЕЯ ПЕРЕМОГИ ДОБРА НАД ЗЛОМ. ПОПУЛЯРНІСТЬ ТВОРУ В ПОВОЄННІЙ ЄВРОПІ. АКТУАЛЬНІСТЬ ДЛЯ НАШОГО ЧАСУ

Мета (формувані компетентності): предметні (знати основні віхи життя й творчості Івана Багряного, його громадянську позицію, визначати основні образи-символи роману та аналізувати їх; називати й уміти розрізняти героїв-антиподів у романі; пояснювати популярність твору в повоєнній Європі та актуальність для нашого часу); **ключові:** (аргументовано і грамотно висловлювати власну думку щодо обговорюваних питань; толерантно дискутувати, відстоювати власну думку з питань, на які існують різні точки зору; розрізняти маніпулятивні технології і протистояти їм; визначати роль і місце української культури в загальноєвропейському і світовому контекстах); **загальнокультурні** (усвідомлювати велич героїчної особистості та висловлювати ставлення до дій та вчинків героя; розмірковувати над ідеєю перемоги добра над злом).

Обладнання: підручник, портрет Івана Багряного.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

II. ОГолошення теми й мети заняття

III. Виклад основного матеріалу

Хронологічний диктант

- 1906 р., 2 жовтня — народився Іван Багряний в селі Куземин на Полтавщині.
- 1912 р. — початок навчання в церковнопарафіяльній школі міста Охтирки.
- 1920 р. — навчання в Краснопільській художньо-керамічній школі.
- 1924 р. — вступ до Охтирської філії організації селянських письменників «Плуг».
- 1926 р. — вступив до Київського художнього інституту.
- 1930 р. — з'являється друком історичний роман у віршах «Скелька».
- 1932 р. — перший арешт «за контрреволюційну і націоналістичну діяльність».
- 1933–1936 рр. — перебування в Байкало-Амурському лагері.
- 1938–1940 рр. — другий арешт.
- 1944 р. — письменник виїздить за кордон у Новий Ульм (Німеччина).
- 1944 р. — роман «Тигролови».
- 1946 р. — поетична збірка «Золотий бумеранг».
- 1950 р. — роман «Сад Гетсиманський».
- 1963 р., 25 серпня — помер Іван Багряний.

Робота з таблицею «Романтичне й реалістичне в романі «Тигролови»

Романтичні образи-символи	Реалістичне зображення подій
1. Загадковий початок роману: кризь сибірські простори на Далекий Схід «летів дракон» із виряченими очима, із полум'ям-диханням. Це зображення поїзда-дракона	1. Опис людей, які їхали в далекосхідному поїзді-драконі
2. Дем'ян Многогрішний — перший українець-засланець у Сибіру	2. Портрет Григорія Многогрішного, перекличка на станціях
3. Шлях Григорія через нетрі тайги	3. Втеча Григорія з поїзда

Романтичні образи-символи	Реалістичне зображення подій
4. Протистояння злу, яке уособлює майор НКВС Медвин. Перемога Многогрішного в цьому двобої	4. Змалювання сцен полювання
5. Життя родини Сірків	5. Сцени допитів Григорія, які проводив майор Медвин
6. Основний промисел Сірків — полювання на тигрів	6. Змалювання помсти Григорія своєму кривднику
7. Кохання Григорія й Наталки, що розквітло на тлі розкішної природи	7. Вимушена втеча Григорія й Наталки за кордон
8. Григорій Многогрішний є символом «волелюбної і сплюндрованої Вітчизни»	

Бесіда з учнями

1. Визначте три основні сюжетні події у творі. (*Перша сюжетна подія — утеча Григорія з поїзда-дракона; друга — зустріч у тайзі Многогрішного з Медвином; третя — убивство Григорієм майора НКВС у короткому двобої*).
2. До яких елементів сюжету їх можна віднести? (*Перша — зав'язка; друга — кульмінація; третя — розв'язка*).
3. У якому жанрі написаний роман? («Тигролови» — *реалістично-романтичний твір з елементами пригодницького жанру, в основу якого покладено автобіографічні події*).

Самостійна робота з картками

Картка № 1

1. Відтворіть біографію Григорія Многогрішного до того часу, коли він опинився на Далекому Сході.
2. Які риси характеру Григорія Многогрішного виявилися у його стосунках з Наталкою?

Картка № 2

1. Чому прислужники сталінського режиму так боялись Григорія і ставились до нього як до свого найпершого ворога?
2. Григорій Многогрішний — «супермен»? Порівняйте його з численними кінотелефільмовими героями-суперменами. Кому віддаєте перевагу? Аргументуйте свій вибір.

Картка № 3

1. Григорій Многогрішний — праправнук українського гетьмана Дем'яна Многогрішного. Чи відбилась це походження в його характері, світогляді, життєвих принципах?
2. Через які пекельні кола доводилося проходити в'язням під час перебування в радянських тюрмах?

Картка № 4

1. У чому виявляється моральна шляхетність головного героя «Тигролови»?
2. Знайдіть описи природи в тексті роману.

IV. ПІДСУМОК УРОКУ

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Написати твір «Мое враження від роману І. Багряного «Тигролови».

_____ Дата
_____ Клас

Урок № 38. РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ. ПРОБЛЕМА СВОБОДИ Й БОРОТЬБИ ЗА СВОЄ ВИЗВОЛЕННЯ, АКТИВНОЇ ЖИТТЄВОЇ ПОЗИЦІЇ ЯК ВИЯВУ ЄВРОПЕЙСЬКОСТІ. МІНІ-ТВІР «ГРИГОРІЙ МНОГОГРІШНИЙ — УСОБЛЕННЯ СИЛИ УКРАЇНСЬКОЇ ЛЮДИНИ» (ПИСЬМОВО)

Мета (формувати компетентності): предметні (розуміти вплив цивілізаційних процесів на людину, психологічну мотивацію вчинків людини); **ключові:** (висловлювати власну думку про способи самоствердження людини; уміти встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; аналізувати різні життєві ситуації); **загальнокультурні** (усвідомлювати важливість моральних, психологічних аспектів самоствердження людини).
Обладнання: підручник.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

II. ОГолошення теми й мети заняття

III. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Літературна гра «Про кого йдеться?»

1. Почорніле обличчя з міцно стиснутими щелепами, заросле щетиною. На крутому лобі дві глибокі зморшки між крилами брів (*Григорій Многогрішний*). 2. Суворе, металеве обличчя. Ще молоде, але... Великі очі горіли, мов у божевільного (*Григорій*). 3. Хороша, бистроока, із стрічкою над чолом, юна, смаглява від сонця (*Наталка*). 4. ...густобровий, кремезний парубок (*Грицько*). 5. Гнучка, як пантера, і така ж метка, а строга, мов царівна (*Наталка*). 6. Їй понад п'ятдесят років, а вона виглядає ще молодо й бадьоро (*Мати Наталки*). 7. Гнучка, як вуж, граційна, як мавка (*Наталка*). 8. ...квадратове, косооке обличчя. Присадкуватий і добродушний (*Тунгуз Дядоров*). 9. Бронзові обличчя, засмалені вітром, сліпучим сонцем і морозами, були ніби вирізьблені з суворого металу (*Грицько й Григорій*). 10. Кремезний, броватий, волохаті груди... Не дід, а вусатий дідуган, дебелий, високий, червоновидий (*Сірко*). 11. Високий, як батько, дебелий красень. Молодий — років 25. Буйний чуб кучерявиться (*Грицько*). 12. Брови рішуче зсунені, уста стиснені. Бліда, як смерть (*Наталка*).

«Так чи ні»

1. В ешелоні смерті було 60 коробок-вагонів? (*Так*). 2. Дошки у вагоні були перерізані пилкою? (*Ні*). 3. Григорій блукав тайгою 6 днів? (*Так*). 4. Григорія з небуття виводила пісня? (*Так*). 5. На дозвіллі Григорій і Наталка співали пісень? (*Ні*). 6. У бараках на лісорозробках пісню співали молоді хлопці? (*Ні*). 7. На Святвечір старовинну віршівку виконував Григорій? (*Ні*). 8. Двох мисливців — Григорія та Грицька — порівнювали з ведмедами? (*Так*). 9. На ніч тигролови отаборились просто на снігу? (*Так*). 10. Бирка — це шапка з вівці? (*Ні*). 11. Головне при ловлі тигрів — сміливість, швидкість і неодмінно тиша? (*Ні*). 12. Пісню «Розпрягайте, хлопці, коні...» співав Григорій? (*Ні*).

Бесіда з учнями

1. Яким перед вами постав Григорій Многогрішний? 2. Чи можна його вважати справжнім патріотом, героєм? 3. Як ви гадаєте, для чого автор наголошує на тому, що прадідом головного героя був український гетьман?

Робота з текстом

Випишіть цитати до образу Г. Многогрішного. На основі цитат побудуйте монолог-розповідь від першої особи про головного героя роману.

Усне складання твору

Головним героєм роману є Григорій Многогрішний — нащадок славного предка Дем'яна Многогрішного, який у XVII столітті був висланий разом із сім'єю до Сибіру. Григорій у XX столітті іде тією ж стежкою на каторгу. Ми ще не бачимо цього в'язня, але відчуваємо, що це неординарна людина. Чим же він міг так залякати, що його присутність у поїзді, який везе каторжників, перевіряють на кожній зупинці, сам начальник конвою пильнує Многогрішного?

Чекісти одразу розіслали телеграми по всій Транссибірській магістралі і по всіх прикордонних заставах. Вони шукали особливого злочинця, якого було засуджено на 25 років.

Про особливість цього хлопця можна було здогадатися ще на самому початку, коли через заґратовані вікна на начальника дивились дві цятки блискучих очей. Ці ж самі блискучі, але разом з тим і божевільні очі ми побачимо через деякий час, коли зустрінемо Григорія у тайзі. Він, украй виснажений, обірваний, з давно не голеним обличчям, бореться зі смертю, бореться за життя.

Усе це наслідок немислимих для людини фізичних та моральних страждань, яких він зазнав у катівнях НКВС. Але за що мучився цей юнак? Може, за те, що походить з Трипілья, з того краю, у якому саме перебування виховує у людині відчуття причетності, глибинного зв'язку з праісторією свого народу. А може, через те його катовано, що він є правнуком Дем'яна Многогрішного, а у радянські часи вважалося майже злочинним мати шляхетне походження.

Отож, виявляється, що ще юнаком він пройшов горнило національно-визвольної боротьби. А потім підпілля, роки навчання в Києві, опанування професії інженера-авіатора, арешт, катівні НКВС. Скільки випало на долю хлопця? Безперечно, він вийшов з усіх цих негараздів як герой, з гордо піднятою головою, як лицар української національної ідеї.

Через те, що він зараз опинився у родині Сірків і відходить від нелюдських знущань, здоровіє фізично і духовно, ми не можемо казати, що Григорій зрікся своєї ідеї. Його участь у боротьбі за долю свого рідного народу ще попереду. Він обов'язково повернеться в Україну будь-якою ціною, бо йому боляче чути журливу українську пісню з концтабору, бачити сльози дочок розкуркулених батьків, українських дівчат, які торгують собою в хабаровському ресторані, аби врятувати собі життя. Григорій не може спокійно дивитися, як одна з них, не витримавши ганьби, схилилась і заплакала. Многогрішний сприймає біль дівчини як свій власний, цим самим підкреслюючи, що залишається органічною частиною свого народу. Таке співчутливе ставлення до співвітчизників є результатом надзвичайно високої моральності, духовної шляхетності. Хлопець здатен ризикувати своїм власним життям, аби допомогти іншим. Варто пригадати той факт, що він, не знаючи тайги, вночі іде шукати воду, бо всім хочеться пити, особливо жінкам і дитині. Хто його примушував це робити? Але відчуття чужого болю переважає власний страх, невпевненість у собі.

Григорій наділений винятковою делікатністю і скромністю у стосунках із Наталкою, яку врятував від ведмеда, ризикуючи знову ж таки власним життям. Разом із своїми позитивними рисами характеру Многогрішний наділений також і здатністю до помсти. Але це помста не за власні інтереси, це помста за скривджену Батьківщину. Пригадаймо погоню Григорія за своїм кривдником Мед вином, рішучість, з якою він розстріляв ворога свого народу. Відчуваючи небезпеку, яка нависла над родиною Сірків, що стала для Григорія другою сім'єю, він вирішує тікати за кордон. Але й там він не затримається довго. Йому завжди буде поставати перед очима «сонячна Україна», «омріяна Україна».

IV. ПІДСУМОК УРОКУ

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

_____ Дата
_____ Клас

Урок № 39. ОЛЕКСАНДР ДОВЖЕНКО — ВІДОМИЙ У СВІТІ КІНОРЕЖИСЕР, ЗАСНОВНИК ПОЕТИЧНОГО КІНО. РОМАНТИЧНЕ СВІТОБАЧЕННЯ. ДОВЖЕНКО-ХУДОЖНИК. ДОВЖЕНКО-ПРОЗАЙК (ОПОВІДАННЯ ЧАСІВ ВІЙНИ, КІНОПОВІСТЬ «УКРАЇНА В ОГНІ»). ДЖЕРЕЛО ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ ЙОГО ЖИТТЯ І ТРАГІЧНОЇ ДОБИ — «ЩОДЕННИК»

Мета (формувати компетентності): предметні (знати факти з біографії митця, назви творів; розуміти трагізм життя О. Довженка, особливості жанру кіноповісті, специфіку публіцистичного тексту); **ключові** (аргументовано і грамотно висловлювати власну думку щодо обговорюваних питань толерантно дискутувати, відстоювати власну думку з питань, на які існують різні точки зору; розрізняти маніпулятивні технології; визначати роль і місце української культури в загальноєвропейському і світовому контекстах; оцінювати результати людської діяльності в природному середовищі на прикладі художніх творів; усвідомлювати важливість бережливого ставлення до природи); **загальнокультурні** (усвідомлювати світову велич Олександра Довженка).

Обладнання: підручник, портрет О. Довженка, уривки з кінофільмів О. Довженка, літературознавчий словник.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

II. ОГолошення теми й мети заняття

III. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Лекція вчителя

Народився Олександр Довженко 10 вересня 1894 р. в с. В'юнище на Чернігівщині у родині неписьменних селян. Навчався у місцевій початковій та вищій школах. У 1911 р. вступив до Глухівського вчительського інституту. Після закінчення інституту у 1914 р. учителював у Житомирі, Києві. У 1917 р. вступив до Київського комерційного інституту на економічний факультет. Захопившись революцією, служить у петлюрівській армії. За це у 1919 р. засудили його до ув'язнення в концтаборах. Однак його врятували. У 1920 р. приєднався до КП(б)У, з якої згодом виключений. У 1921 р. направили за кордон на дипломатичну службу (Варшава, Париж, Лондон). У 1922–1923 рр. живе у Берліні, обіймає посаду секретаря генконсульства УСРР у Німеччині. Після повернення в Україну, влітку 1923 року, оселяється у Харкові. Відвідує засідання «Гарту», невдовзі стає співзасновником ВАПЛІТЕ. Згодом через ВАПЛІТЕ зближується з ВУФКУ, але у Харкові у той час єдиним драматичним мистецтвом був театр, а Довженка театр не цікавив. З 1925 року р. стажист по агітфільму «Червона Армія». Від'їжджає до Одеси закінчувати фільм, де влаштовується режисером на кінофабриці.

У 1926 р. створив за своїми сценаріями перші фільми «Вася-реформатор» і «Ягідка кохання». Перший серйозний успіх прийшов у 1929 році після виходу на екрани фільму «Звенигора». «Звенигора» була сенсацією 1928 року, але водночас це був початок особистої трагедії Довженка — за цю стрічку та, згодом за фільм «Земля» його будуть постійно звинувачувати у буржуазному націоналізмі. У 1930 р. одружується з акторкою Юлією Солнцевою. У 1933 р. переїздить до Москви, а потім на Далекий Схід. У 1935 р. нагороджують орденом Леніна. На початку війни потрапляє в Уфу та до Ашхабаду. Іде добровольцем на війну, як кореспондент газети «Красная армия». У 1943 р. завершує кіноповість

«Україна в огні», яку Сталін заборонив. До останніх днів живе в Москві, працює на «Мосфільмі». 25 листопада 1956 р. помер у Переделкіно, що у Підмосков'ї.

Бесіда з учнями

1. Які відомості біографії поета схвилювали вас або примусили задуматись над долею поета? 2. У чому полягає трагічність долі О. Довженка? 3. Як називав поет рідний край на річці Десна? Чому? 4. Які ідеали утверджував у житті письменник? 5. Які переконання письменника найближчі вам? 6. Що породжували соціальні обставини в душі митця?

Лекція вчителя

Письменницькі щоденники — це особливо цікавий жанр літератури. Вони, зазвичай, вводять нас у творчу лабораторію митця, прояснюють окремі епізоди його біографії, народження та процес реалізації задумів.

«Щоденник» Олександра Довженка — не виняток у цьому ряду. Але він має і свої відмінності. У страшну епоху тоталітарного режиму, коли заборонялося чесне і правдиве слово, говорити про свої думки і переживання було небезпечно. Та О. Довженко довірив своїм чотирьом записним книжкам (від 1941 до 1950 рр). найпотаємніші й найсокровенніші думки, надіючись, безперечно, що колись вони стануть набутком громадськості. Зі сторінок «Щоденника» перед нами постає сам автор, громадянин-патріот, який досконало знає історію свого народу, прискіпливо вдивляється в сучасне і намагається зазирнути в майбутнє. Як справжнього ерудита, митця з аналітичним державним мисленням, О. Довженка хвилюють найрізноманітніші проблеми буття українського народу, історії України, національної свідомості і гідності, збереження історико-культурних пам'яток, рідної мови, розвитку економіки і захисту природи. У «Щоденнику», як у фокусі, вмістилися і трагедії перших років війни, і думки з приводу тих чи інших подій, явищ, людей, і протест проти командно-бюрократичних методів керівництва, і вади нашого довоєнного виховання, і безприкладний героїзм воїнів, і тривога за долю полонених бійців, як і за мільйони юнаків і дівчат, що не зі своєї волі опинилися на тимчасово окупованій території.

Значна частина щоденникових записів має державне значення. Чи це стосується увічнення пам'яті героїв війни, чи питання землекористування, чи керування культурою, чи виховання молодого покоління. Великим митцям властиве мислення державне, масштабне, як і здатність сприймати й осмислювати свій час одразу, в конкретний момент життя, а не з далекої відстані, коли воно стає історією.

Робота з літературознавчим словником

Коментар учителя

Мрією О. Довженка було національне кіно, наближення його естетики до народного мистецтва. У 1928 році він за сто днів знімає фільм «Звенигора» — історію українського народу від сивої давнини до сучасності. «Картину я не зробив, а проспівав, як птах», — казав митець. Наступною роботою О. Довженка стає стрічка «Арсенал», а ще через рік, у 1930 р., на екрани виходить неперевершений шедевр світової кінокласики — «Земля». Цей фільм — гімн життю — було названо серед двадцяти кращих кінострічок усіх часів і народів. Фільм, у якому О. Довженко звернувся до трьох одвічних загальнолюдських тем: життя і смерть, людина і земля, старе і нове.

Перегляд уривка з фільму «Земля»

IV. ПІДСУМОК УРОКУ

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Прочитати твір «Україна в огні».